

עין משפט
גור מצוה

צב:

האשה פרק שמיני פסחים

מסורת הש"ס

גד א מ"י מ"י מהלכות
ק"מ הלכות ח'
א ב מ"י פ"ה מהלכות
ק"מ הלכות א'
ב ג א הלכות ג'
ג ד א הלכות ג'

רבינו חננאל

שבורדקין לעושי פסח ואין
[בורדקין] לאוכלי תרומה,
[ואין] [ומאן] בורדקין,
[מפסח] [מפסח] [ואם אין]
שם עצם חרי הוא [עצם]
[שהיה] [ורב יהודה [אומר]
בורדקין [לכרמל] אם הלכו
בני אדם טהור, דק"ל
כל עצם שהוא כשעורה
[שנישית] ברגל [שהיה] וכל
שכן נהרג ממנו מאי
שלא וטמא שאני. הני
פ"ה רבא וטמא [ואיזיל],
עולה איסורא דאורייתא
היא, וכן הוא נמי א'
מבער לה דרך רשות הריב
אמי לירי תלול שבת הריב
איסורא דאורייתא, וכן
אזיל נמי א' מיידי ליה
דרך רשות הריבם איסורא
דאורייתא. ה"א, העמידו
דבריהם במקום ברת, אבל
אין ומצוה ובית הפרס
דלא אמי לירי איסורא
דאורייתא, וכן
דבריהם במקום ברת.

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא או בדרך
רחוקה כו'. אימור היה
בדרך רחוקה ושתמו ודקין
עליו רב נחמן אמר הורצה,
עליו הוא דהם רחמנא
עליה, ואי עבד תבוא
לו ברכה, רב ששת אמר
לא הורצה רחמנא דחייב
טמא, ודייק רב נחמן
מי שהיה טמא או בדרך
רחוקה ולא עשה הראשון
יעשה השני, מכלל דאי
כ"ע עבד, רב ששת אמר
אז הכי סיפא דקתני שגג
או הני ולא עשה הראשון
יעשה השני, וז"ל יבליח
יעשות הראשון והרי שני
[גבג] או נאנס, ואלא מיד
הני בהדיהו והכי קתני,
שגג או נאנס או אפי'
רויז שהיה יכול לעשות
דראשון ולא עשה יעשה
רשני, ויבא נמי מי שהיה
טמא או בדרך רחוקה
או חייבין כתי, ודייק רב
אבי ברביא א"ר נאמר אוק
תני בהדיהו והא טורחין
קתני, אלא לעולם מיד
מלבד הוא דקתני בסיפא,
ואמאי קתני הרי אלו
לשון רבים, משום דתנא
ירישא טורחין תנא סיפא
חייבין, אמר רב ששת
מאן אטינא לה דתנאי ר'
עקיבא אמר נאמר טמא
ונאמר דרך רחוקה כו'.

בורדקין לעושי פסח, וא"ת דמשמע הכא דדוקא לעושי פסח
המירו ע"י נדיקה משום דלא העמידו דבריהם במקום
כרת וצ"ל בכל מערבין [ועינין ד' כו'] תנן מערבין לכהן צבית הפרס
ומפרש בגמרא משום דמאי איל כדכ"ז יהודה ואומר ר"י דהאי דקאמר
הכא נמקום כרת דוקא היינו משום
דלאכא נמי כרת נעשיית פסח בטומא'
והיינו דקאמר בסוף מניגה (דף כה):
לעושי פסח לא העמידו דבריהם
במקום כרת לאוכלי תרומה העמידו
דבריהם במקום מיתה פירוש לענין
פסח טיהרוהו א"ע"ג דלאכא כרת
באכילתו בטומאה לענין תרומה
העמידו דבריהם ולא טיהרוהו א"ע"ג
דליכא אלא מיתה לאוכלי בטומאה
אבל בטומאה כהן דליכא אלא לאו
שרי ליכנס צבית הפרס לאורך עירוב
יש דבר כגון ללמוד מורה ולישא אשה
דשרי אפי' בלא נפוח כלאמרי' כמי
שהולכו (עינין דף מה) וצ"ל
(דף יג) משום דעדיפי משאר מצוות:
מאי בורדקין, קשה לר"ת מאי
קצטי הלא נדיקה מפוסרת
בסוף אהלות נאותה משנה ענמה
דקתני ומודים צ"ש וצ"ה שבורדקין
לעושי פסח ואין נודקין לאוכלי תרומה'
ולגור צ"ש אומרים נודקין וצ"ה
אומרים אין נודקין כיצד הוא עושה
מביא את העפר שהוא יכול להסיעו
ועומן למוך ככרה שנקניה דקים כו'
ואומר ר"י נדיקה דמתני' כשכבד
עבר ורב יהודה וכן חייב צ"ל לפרש
שיזיל לנא ולעבור וה"ק מאי נודקין
אם רצה לעבור: נ"י חספוס ככרות
כו'. ד"ה היכ איל כו' וע"ע מוס'
מסות כח: ד"ה מנפסח:]

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא
עשה את הראשון יעשה את
השני שגג או נאנס ולא עשה את הראשון
יעשה את השני א"כ למה נאמר טמא או שה'
בדרך רחוקה ישאלו פטורין מהכרת ואלו חייבין
בהכרת: ג"מ איתמר היה בדרך רחוקה
ושחמו ודקין עליו רב נחמן אמר הורצה רב
ששת אמר ילא הורצה רב נחמן אמר הורצה
מיחם הוא דחם רחמנא עליו ואי עבד
תבא עליו ברכה ורב ששת אמר לא הורצה
מידחא דחייב רחמנא כטמא אמר ר"נ מנא
אמינא לה דתנן מי שהיה טמא או בדרך
רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני
מכלל דאי בעי עבד ורב ששת אמר לך אי
הכי סיפא דקתני שגג או נאנס ולא עשה את
הראשון יעשה את השני מדקתני ולא עשה
מכלל דאי בעי עבד הרי שגג והרי נאנס
אלא מיד קתני בהדיהו ה"ג אונן קתני
בהדיהו אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא
דקתני אלו פטורין מהכרת ואלו חייבין
בהכרת אהייא אילימא אשונג ונאנס שונג
ונאנס בני כרת ניגורו אלא לאו אמוד ואונן
ורב נחמן אמר לך לעולם אמוד לחודיה וברין
הוא דאיבעי ליה למיתנא חייב והאי דקתני
חייבין איירי דתנא רישא פטורין תנא סיפא
חייבין אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנאי
י"ר"ע אומר נאמר יטמא ונאמי' יבדרך רחוקה
כו'

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא: אלו פטורין
מהכרת, וראה לר"י דמתני'
קסבר שומטין חורקין על טמא שרץ
והשטא חייבין ממתינן בטמא מת
נשטי דלא חזי לאכילה לאורחא דאי
קסבר אין שומטין אן כן טמא דמתני'
אף בטמא שרץ או דטמא מת נשטי
שלו א"כ אמאי פטור מהכרת כיון
דיכול לטבול דמתני' צ"ל אלו דברים (לעיל דף סט): יכול לא יהא עניש
כרת אלא טהור ושלא היה בדרך רחוקה ערל וטמא שרץ ושאר
טמאים מנין מ"ל והאיך ומשמע דליכא מאן דפליג עליה מדפרין מינה
לרצא דקאמר דר"א פטור מכרת וא"ת מיקשי מתני' לרצ דאמר לעיל
(דף 5): אין שומטין חורקין על טמא שרץ ו"ל דכמה תנאי אשכחן
דסבדי כרז דאין שומטין והא דפרין ליה לעיל ממתינן דוז שראה
שמי ראיות היינו משום דרב עלה קאי ומוקי לה בשטבול:
ורב נחמן אמר הורצה, רב נחמן מצי סבר כרז יהודה דאמר
לקמן שודרך רחוקה כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה ואפ"ה
הורצה דהיי דלוינו יכול צהילון צינוני כיון דיכול לנא כוססוס
ונפרדים צר אכילה הוא ולא דמי לחולה וערל וטמא:
הכא נמי אונן קתני בהדיהו, וא"ת מה בין אונן למוד (ושונג)
גויז הוא מיד היינו מוד (ואם הוא שונג) היינו שונג ו"ל דתנא
תרי מוד מיד חזר שבעת כחנס ואונן שפעלל אגב מרריה ומיירי
במת לו מת אחר חלות אבל קודם חלות אינו בהכרת כדמוכח בסוף
פירקין ויזון אחת כהדיא צ"ל טבול יוס (ובזה דף ק) ולעיל הרי מצי
למחשב נמי אונן כהדי הנהו דהעמידו דבריהם צמת קודם חלות:
ה"ג

שבורדקין. מהלכין צבית הפרס ע"י נדיקה לעשות פסח אם אין לו
דך אחרת: ואין נודקין לאוכלי תרומה. אלא ימתין ויקח או יוס
או יומים עד ששגג אל מרוממו וחולכה: ה"ג מאי בורדקין. היאך
יבדוק: מנפח צית הפרס. הוא שדה שגמרש צה קנר כדתנן
(אהלות פ"ו מ"ה) המורש צית הקבר
הרי זה עושה צית הפרס מלא מענה
מזה אמה וגזור רגנן שמה כיתה
מחרישה את העצמות ופחרתן באורך
המענה יש כאן עלם כשעורה ועבור
ויסיטנו ועלם כשעורה מעטמאה צננע
וצמשא דהיינו היסט הלך מנפחו
כפיו ואם יש עלם גדול ירלנו ועלם
כשעורה נדחה צנפיתו וזהל אין
מטמאו דהא אין עומאת אהל בעצמות
אלא רוב צנין ויזון מנין: שנידש.
ברגל טהור שדריסא הרגלים העצרתן
והנא לעשות פסחו יבדוק אם יודש
יעבור אכל לאכילת תרומה לא סמכי'
עלה שיכול להמתין וצית הפרס
מדבריהם ולא העמידים במקום
כרת דפסח:

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא
עשה את הראשון יעשה את
השני שגג או נאנס ולא עשה את הראשון
יעשה את השני א"כ למה נאמר טמא או שה'
בדרך רחוקה ישאלו פטורין מהכרת ואלו חייבין
בהכרת: ג"מ איתמר היה בדרך רחוקה
ושחמו ודקין עליו רב נחמן אמר הורצה רב
ששת אמר ילא הורצה רב נחמן אמר הורצה
מיחם הוא דחם רחמנא עליו ואי עבד
תבא עליו ברכה ורב ששת אמר לא הורצה
מידחא דחייב רחמנא כטמא אמר ר"נ מנא
אמינא לה דתנן מי שהיה טמא או בדרך
רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני
מכלל דאי בעי עבד ורב ששת אמר לך אי
הכי סיפא דקתני שגג או נאנס ולא עשה את
הראשון יעשה את השני מדקתני ולא עשה
מכלל דאי בעי עבד הרי שגג והרי נאנס
אלא מיד קתני בהדיהו ה"ג אונן קתני
בהדיהו אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא
דקתני אלו פטורין מהכרת ואלו חייבין
בהכרת אהייא אילימא אשונג ונאנס שונג
ונאנס בני כרת ניגורו אלא לאו אמוד ואונן
ורב נחמן אמר לך לעולם אמוד לחודיה וברין
הוא דאיבעי ליה למיתנא חייב והאי דקתני
חייבין איירי דתנא רישא פטורין תנא סיפא
חייבין אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנאי
י"ר"ע אומר נאמר יטמא ונאמי' יבדרך רחוקה
כו'

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא. א"כ למה נאמר
טמא. בגמ' [גמ'] פריך הא אילטרין
דאי בעי למיעבד כראשון לא מצי
עבד אלא אדך רחוקה קאי דאנוס
הוי דלא מצי עבד (א) וה"ר אמרין
בגמרא ואי בעי למיעבד ע"י שלוחו
עבד כמ"ד בגמרא [שם] הורלע והלכך
הואיל ושאר אונסין אידחו לשני אונס
דדך רחוקה ל"ל דאיכר רחמנא טפי
מאונס אחרינא הא דרך רחוקה אנוס
הוא שאינו יכול ליכנס לא שעת
שמיטה כדאמרין בגמ' ולאשמעינן
דאי בעי למיעבד לא מצי עבד לא
מצינ למימר דהא ודאי מצי עבד
כמ"ד הורלע: שאלו פטורין מן
הסכרת. טמא ודך רחוקה ושגג
והנאנס: ואלו חייבין. מפרש בגמרא:
ג"מ' שאלו וורקין עליו, ולעבר יבא
ומי"מ נדך רחוקה הוא שאין יכול
ליכנס בשעת שמיטה דהיינו כל שש
שעות עד שקיעת החמה: הורלע.
ופטור מן השני: כטמא. ולא עשה
כלום חוקק לשני: מדקתני ולא עשה מכלל דאי בעי מצי עבד.
ואטמא ליכא לאוקמא ועל כרחין אדך רחוקה קא מהדר:
וה"לעטמין סיפא גבי שגג והנאנס דתנא מו וימנא אחריתי ולא עשה
האי מוקמא לה הלא שגג ולא ידע שהיוס פסח הרי שגג והנאנס ומאי
אי בעי איכא למימר הכא אלא מאי אית לך למימר בלא עשה
דסיפא מיד קתני כהדיהו ועלה קאי ולא עשה דאי בעי הוי עבד:
ה"ג. גבי לא עשה דרישא אונן קתני כהדיהו ועלה קאי ולא
עשה דאי בעי עבד כדאמר' צ"ה האשה (לעיל גא) האונן והמפקח
הגל כו' שחטין עליהן: מפני' נמי דיקא. דמוד ואונן קתני צה:
הסיפא. קתני חייבין בהכרת: ור"ג. דאמר לא תנן אוננין כרישא
ולא עשה אדך רחוקה קאי אמר לך סיפא ודאי מיד מחסר
ואה ועלה קאי ולא עשה דסיפא וחייבין בהכרת נמי עליה קאי
ואה דתני חייבין לשון רבים איירי דתנא רחמנא טמא נמי
חייבין. (אמר התניא בקא' פי רש"י זה אינו) וימיה לי אמאי לא
אמר ר"י מנא אמינא ליה דקתני א"כ למה נאמר דך רחוקה שאלו
פטורין כו' מדקאמר למה נאמר ש"מ דאי בעי למיעבד עבד כר"י
דאי כרז שטא אילטרין דאי בעי למיעבד דלא לעבד (עד כאן):
מה

ברגלים הרבה (בבבבות כח). טהור. דמלך לקולא ואמרין כל העלמות נכמיו לפסות מכשירו (שם) שאי אפשר לעלם כשעורה שלא יהא ידש ברגל ובבבבות שם) שהרגלים נושאים את
הדרן עלך האשה

(א) ס"א ל"ב (ב) כרית דף
ט: עירובין דף ל: מ"ק דף
ה: מניח דף כה: מסות
דף ט: מסות דף טט.
נהד דף ט (ג) ובבבות ט:
ע"ש על הליון, (ד) ס"א
אמי, (ה) ומפסח פ"ח, (ו)
(ז) ל"א ח' כ"ב, (ח) [שם]
דף ל"ג, (ט) [שם] מוס'
בבבות טט, ד"ה היכ
איל, (י) ודף ג"ג: ס"א
ל"ב, (יא) ודף ג"ג, (יב)
ל"ב, (יג) ודף ג"ג, (יד)

הורה אור השלם

1. דבר אל בני ישראל
לאמר איש איש כי ידוה
טמא לפנש או בדרך
רחוקה לבס או לרחיבם
ויקשה פסח לוי:
בבבבות ט

הנהגות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מו. מה
הוא דלא מצי עבד ודאי בעי
(למעבד כ"ל ויתכן וה"ו
חמירן בגמרא נחמק:

מוקף רש"י

שבורדקין לעושי פסח.
צית הפרס, דמשפס
הואיל היה הוקף לעשות
פסחו וצית הפרס על
שדה שגמרש צה קנר
מפסיק, נדקו העצמות
ואם יש עלם כשעורה
דראשו ושמת ממנו, ועלם
כשעורה ואלו טמא
באלה אלא תנע ומנשא,
לפיק חתק נפסיהה שלא
יסיטנו ברגלו וחייב בה'
ואין בורדקין לאוכלי
תרומה, אין חספין על
נדיקה ו, דסין דאין
ומן קטיב לאכילת מתין
שענה יומס ויהי שליש
ושבטי וטעול אכל גבי
פסח הורלע וצית הפרס
דדך לא העמידו דבריהם
במקום כרת (שם), בית
הפרס, והא שדה שגמרש
כה קנר ושמו המים
שמה נלרלו מל התחרס
את העלמות והודים
עליהן חספין ועלם
כשעורה מטמא צננע
וצמשא ולא באלה (בבבבות
ט) ואוקמי רגנן כל
קטינות הקבר מאה אמה
בספק טעמיה (דה) (ז)
שך עיברו השחרסיה
ועלמ את עצמות המת
(בבבבות כח), פ"ס, לשון
דבר שטור ופרוס, על
שם שגמרשו העלמות (נה)
שם, יש שם עצם ברזל
בראה כאליו רעצם
קטן נראה כנפסיהה
ואינו מטיטו ברגליו
(עינין ד' ו) וימתי על
ק' שאל יע עלם וראש, (ח)
אח"כ דמחיל לן חסיטין
דלן עלם כשעורה מטמא
באלה עד דלעמ כדריה
או נולגלת שמה לא רוב
כנין לא רוב מנין (בבבבות
כח), שנדש, מדיקת
רגל בני אדם (שחובין ל'
שקוטי בני אדם כרגליהם
בבבבות ט) דשה רבה
העלמות ושחוקס (דה) (שם),